

Павло Берзін,
доктор юридичних наук, професор

УДК 343.2(477)

ВИКЛАДАЧІ ПОВОЄННИХ РОКІВ (40-80-ті рр.)

На долю радянських юристів, які працювали на науковій ниві у 30-ті роки, випали чималі труднощі: жорстка радянська ідеологія, тотальний контроль за роботою, репресії. Дехто з них не витримував таких умов, відмовляючись від колись пануючих у душі ідеалів. Інші, навпаки, змушені були дотримуватись правил, які насаджувались державою і вважались загальноприйнятими в радянській юридичній науці. Проте під страхом згинуті назавжди перебували всі. За таких умов говорити й писати те, що хотілось, було просто неможливо ... Згадаємо приклад М. О. Чельцова-Бебутова, який у 1929 р. підготував ґрунтовну доповідь «Про основні принципи наступної реформи радянського кримінального права» обсягом 67 рукописних сторінок¹. Однак, опублікувати свій доробок Михайлу Олександровичу так і не судилося. Озвучивши основні тези цієї доповіді на одному із засідань Комісії для виучування радянського права ВУАН, вчений почув визнання його підходів такими, що перекручували перспективи розвитку радянського кримінального законодавства. Тому й постановлене керівництвом

відділу зазначеної Комісії рішення лунало у ті часи майже як вирок: «... До друку по відділу не придатна»².

Проте навіть за таких умов дехто з київських криміналістів переживав справжній розквіт у науковій діяльності. Їх праці поповнювали скарбницю «засобів ідеологічної боротьби» з буржуазною «безідейщиною». У той же час справжніх наукових праць, позбавлених ідеологічної заангажованості, було обмаль.

Тому можна лише здогадуватись, що пережили у той час Я. М. Брайнін, С. І. Тихенко, М. М. Паше-Озерський, Й. А. Гельфанд, і чому в середині 30-х років зі сторінок наукової періодики зникли імена С. Г. Борисенка, М. Г. Сикорського, С. В. Ейсмана.

Свої корективи внесла війна. З її початком Я. М. Брайнін відправився в евакуацію у Саратов працювати в обласну прокуратуру та викладати кримінальне право в юридичному інституті, С. І. Тихенко — повернувся на посаду військового слідчого у регулярну армію, а його вчитель, ще з часів «криміналістичного семінару» у КІНГ, М. М. Паше-Озерський, змушений був залишитись в оку-

¹ Чельцов-Бебутов М. Про основні принципи наступної реформи радянського кримінального права // ІР НБУВ. — Ф. Х. — Од. зб. 1436. — Арк. 1–67.

² ІР НБУВ. — Ф. Х. — Од. зб. 1437. — Арк. 68.

пованому фашистами Львові. Участь в обороні Києва брав Й. А. Гельфанд.

Декому із цих людей довелося повернутись в Київ і зустрітись на оновленій університетській кафедрі вже після закінчення війни. Разом з ними лаву викладачів юридичного факультету Київського університету в повоєнні роки поповнили молоді фронтовики, чие професійне становлення взагалі не було пов'язане з юридичною наукою наприкінці 30-х років.

Об'єднувало молодих фронтовиків й те, що до війни жоден з них навіть не задумувався над юридичною наукою. Наприклад, майбутній професор кафедри теорії держави і права університету Аркадій Петрович Ткач у довоєнні роки вчився у Військово-морській школі в Києві. Після її закінчення у червні 1941 р. був направлений у Севастопольське військово-морське артилерійське училище. Однак, війна перервала навчальний процес в училищі і молодий морський офіцер у вересні того ж року був зарохований до складу 125-го батальйону морської піхоти, беручи участь в обороні Севастополя. У цей час він був поранений і після одужання повернувся до лав захисників міста. У складі 7-ї бригади морської піхоти Аркадій Ткач командував озброєнням одного із ДОТів, стримуючи ворога на підступах до Севастополя. Отримавши чергове поранення в березні 1942 р., він евакуюється із охопленого вогнем міста у військовий госпіталь Сочі. Після одужання у вересні 1942 р. повернувся у стрій, беручи участь у бойових операціях 255-ї Червонопрапорної бригади морської піхоти, як командир взводу та окремого артилерійського дивізіону. Згодом у складі 1-ї Гвардійської армії він визволяв Україну, Чехію, Угорщину, а перемогу зустрів у Німеччині. Після демобілізації у вересні 1946 р. А. П. Ткач вступив на юридичний факультет Київського університету. Відтоді життя Аркадія Петровича було нерозривно пов'язане з цим навчальним закладом до самої смерті вченого. Тут він пройшов шлях від аспіранта до професора кафедри, її завідуючого.

Схожа доля спіткала інших фронтовиків, які викладали в повоєнному університеті. Їм довелося продовжувати наукові традиції своїх попередників-учителів... Людей, які пережили

дві світові війни, війну громадянську, репресії, але у довоєнний час так і не виховали наступників у кримінально-правовій науці (так само, як і не мали наукових ступенів і звань).

Такими були молоді викладачі кримінального права — П. С. Матишевський і В. І. Василенко. Більша частина їх професійної діяльності пройшла в радянські часи саме на кафедрі кримінального права, а в повоєнні роки вони лише розпочинали свій непростий шлях науковців, викладачів кримінально-правових дисциплін та організаторів юридичної освіти.

Народжені у Громадянську війну або одразу після неї, двадцятирічні юнаки у 1941 р. прийняли на себе основний удар на фронті.

Уродженець села Клешев у Слуцькому повіті Мінської губернії (10 жовтня 1919 р.) Павло Матишевський напередодні війни по закінченні повної середньої школи вчився у Мінському медичному інституті. Звідти у 1939 р. був призваний до Червоної армії і згодом почав опановувати військовою науку в однострої курсанта Житомирського військово-піхотного училища. У лютому 1941 р. Матишевський вступає до Ростовського військово-піхотного училища, яке закінчує майже за два тижня до початку війни — 10 червня 1941 р.

Війну молодий лейтенант Матишевський зустрів командиром кулеметного взводу. З перших її днів колишній курсант перебуває у складі 491-го стрілецького полку шостої армії на Південно-західному фронті та бере участь в боях за оборону Києва та під Ростовом. Двічі він був тяжко поранений (у вересні й грудні 41-го року). Після першого поранення зміг знайти в собі сили повернутися у стрій, командує кілька місяців кулеметною ротою в 981-му стрілецькому полку на Південному фронті. Останнє тяжке поранення призвело до інвалідності й направленням у тил на південний Кавказ.

Після тривалого лікування у тбіліському госпіталі колишній лейтенант вирішує повернутися до навчання, цілком відчувши на фронті цінність життя й усвідомивши потребу гуманного ставлення до людини.

Вже багато років потому, в мирний час, професор Матишевський поясню-

ватиме своїм учням, що саме війна дала йому зрозуміти головне... соціальну цінність людини. За його словами, це й визначило вибір подальшої професії. Вибір випав на юридичний факультет... Щоправда, спочатку це був юридичний факультет Азербайджанського державного університету імені С. М. Кірова в Баку.

Тим часом Київ, після визволення, поступово повертався до життя звичайного радянського міста. Із евакуації, з Кизил-Орди повернувся держуніверситет. З'їжджалися до міста його викладачі. Так, у травні 1944 р. відновив свою викладацьку діяльність С. І. Тихенко, а у липні наступного року — Я. М. Брайнін. З фронту повернувся Й. А. Гельфанд.

У вересні 1944 р. П. С. Матишевський переводиться на юридичний факультет Київського університету, продовжуючи навчатись ще два роки. Кримінально-правові дисципліни на факультеті у повоєнні роки викладали С. І. Тихенко, Я. М. Брайнін та Й. А. Гельфанд. Очевидно, не без допомоги своїх наставників Матишевський зацікавився під час навчання кримінальним правом, вирішивши після його закінчення продовжити здобувати освіту в аспірантурі по кафедрі кримінального права. Завідували кафедрою в ті роки Ю. С. Сапожніков і С. І. Тихенко.

З цієї кафедрою у повоєнний час зв'язав своє життя й інший фронтовик — Василь Іванович Василенко. Він народився 4 квітня 1922 р. на Полтавщині (у селі Демки Шрамківського повіту). Його батько — Іван Харламович — до народження сина займався землеробством і належав до так званих «селян-середняків». Із бідних селян походила й мати Василя — Меланія Григорівна. Окрім Василя, в родині Василенків було ще дві доньки — Ольга й Анна, які народились у 1925 р. У 1929 р. Іван Харламович вступив у колгосп, а Василь пішов до Демківської неповної середньої школи. Згодом юнак продовжив учитись у повній середній школі, що знаходилась у сусідньому селі Капустині. Після її закінчення у 1940 р. Василя призвали до

лав Червоної армії. Однак, отримавши відстрочку від служби, він повертається у рідне село, влаштуовуючись працювати вчителем молодших класів у місцевій школі. У цій школі Василь працював до початку війни.

Війна застала Василенка на Південно-західному фронті червоноармійцем-телефоністом 544-го окремого батальйону зв'язку 15-го механізованого корпусу 6-ї армії. У вересні 1941 р. він був заручений до складу 30-го окремого полку зв'язку 38-ї армії. З цим полком була пов'язана вся подальша служба Василя Івановича³.

З початком війни родина Василя Івановича не вирушила в евакуацію. Іван Харламович і Меланія Григорівна, разом з доньками, продовжували мешкати у Демках під час окупації. У 1942 р. Ольгу і Анну загарбники вивезли для примусових робіт у Німеччину (вони були визволені лише у 1945 р. Радянськими військами). Під час відступу ворога з Полтавщини у 1943 р. обірвалося життя батька. За спогадами Василя Івановича, Іван Харламович був вбитий «... кулеметною чергою з літака».

У грудні 1941 р. Василю Василенку — червоноармійцю-телефоністу 30-го окремого полку зв'язку — виявили довіру, направивши навчатись на двохмісячних курсах резерву середнього політскладу Південно-західного фронту. Після закінчення цих курсів він повертається у свій полк заступником «політрука» кабельно-телеграфної роти.

Переважно з партійною роботою була пов'язана й подальша служба Василенка під час війни. Так, з жовтня 1942 р. й до квітня 1943-го він обіймає посаду начальника клубу, з квітня 1943 р. — заступника начальника командира роти рухомих засобів зв'язку з політроботи, а також комсорга роти. У січні 1944 р. Василенко призначається старшим фельд'єгерем полку, а у березні 1945 р. — партторгом телеграфно-телефонного батальйону.

Під час війни Василенко брав участь в обороні Києва й Сталінграда, визволяв Румунію, Болгарію, Югославію, Угорщину, Австрію. Однак, після закінчення

³ До 1948 р. цей полк перебував у складі 38-ї армії, 1-ї Гвардійської армії Південно-західного фронту, 3-го Українського фронту, а з 1945 р. — у складі Південної групи військ.

війни В. І. Василенко ще три роки перебуває на радянській військовій службі у складі свого полку, що дислокувався у Німеччині. Демобілізувавшись із лав радянської армії у червні 1948 р., він повертається на Україну і вступає на юридичний факультет Київського університету. Про успішність навчання студента Василенка, його активну участь у науковому і громадському житті факультету свідчить присуджена йому наказом міністра вищої освіти СРСР персональна стипендія імені Й. В. Сталіна.

Зацікавившись під час навчання кримінальним правом, Василь Іванович по його закінченні вступає до аспірантури, поповнюючи тим самим лаву університетських криміналістів. На факультеті їх в той час «представляли» завідувачий кафедрою кримінального права С. І. Тихенко, доценти Я. М. Брайнін і Й. А. Гельфанд, молодий асистент П. С. Матишевський.

Ще під час підготовки до вченого ступеня аспірант (згодом — асистент кафедри) Матишевський ґрунтовно працює над проблемами кримінальної відповідальності за розкрадання, злочини проти громадського порядку та державні злочини. Саме першій із названих проблем була присвячена його кандидатська дисертація.

В одній із своїх перших наукових статей молодий вчений звернувся до історії радянського законодавства, що передбачало відповідальність за розкрадання соціалістичної власності. У цій праці він докладно проаналізував відповідні положення численних нормативних актів на початку існування радянської держави, починаючи від перших декретів Ради народних комісарів та ВЦВК⁴.

Утім, викладацька діяльність Матишевського у Київському університеті могла взагалі не розпочатись. У 1949 р. спілва термін його перебування в аспірантурі і молодого випускника було направлено старшим викладачем на роботу у Львівський держуніверситет. Рішення про це прийняла спеціальна

комісія МВО СРСР. І лише відсутність вакантної посади у Львові та нагальна потреба укомплектування юридичного факультету Київського університету новими кадрами переконали керівництво останнього не відпускати перспективного випускника аспірантури. У листопаді 1949 р. ректор Київського університету В. Г. Бондарчук своїм листом повідомив відділ кадрів МВО СРСР, що «... у зв'язку з відсутністю вакантних місць по кафедрі кримінального права Львівського держуніверситету, останній на роботу тов. Матишевського П. С. не взяв, про що видав йому довідку, яка знаходиться у МВО СРСР. На юридичному факультеті Київського держуніверситету в цей час, у зв'язку зі смертю двох професорів і неможливістю укомплектувати кафедри штатними одиницями, утворилось тяжке становище з професорсько-викладацькими кадрами. Ректорат Київського держуніверситету просить Вас направити тов. Матишевського Павла Семеновича, який закінчив аспірантуру по кафедрі кримінального права КДУ, в розпорядження КДУ для використання його за спеціальністю».

Підготовку кандидатської дисертації П. С. Матишевський завершив вже після навчання в аспірантурі. Її тема була визначена як «Відповідальність за розкрадання соціалістичної власності за радянським кримінальним правом», а захист успішно пройшов 6 жовтня 1952 р.⁵

У дисертаційному дослідженні Матишевський ще раз звернувся до розвитку радянського законодавства про охорону соціалістичної власності, і лише після цього приступив до визначення ознак розкрадання. Визнавши його формами крадіжку, привласнення, розтрату, розбій, шахрайство, вимагання, зловживання владою та службовим становищем, вчений виділяв їх за спільною ознакою — метою злочину. Вона, на думку дослідника, мала бути пов'язана з оберненням майна на свою чи користь іншої особи користь (або у власність). Такий його підхід став основою для подальшої ха-

⁴ Матишевский П. С. К истории советского уголовного законодательства по борьбе с хищениями социалистической собственности // Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Наукові записки. — Т. XI, вип. III. Юридичний збірник. — 1952. — № 5. — С. 137–164.

⁵ Матишевский П. С. Ответственность за хищение социалистической собственности по советскому уголовному праву: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. — К., 1952. — 16 с.

рактики в дисертації «отримання матеріальної вигоди, наживи», а також «ухилення від обов'язку чесно працювати»⁶.

У дисертації Матишевським були також розглянуті проблеми відповідальності за розкрадання майна (державного і громадського), вчиненого повторно, у великих розмірах та у співучасті (зокрема, дії співвиконавців, членів шайки (організованої групи), пособників). Окрему увагу в роботі було звернено на питання призначення покарання за розкрадання державного і громадського майна⁷.

Згодом Павло Семенович продовжив працювати над вирішенням проблем відповідальності за злочини проти власності, конкретизуючи поняття корисливого мотиву і мети, а також їх значення при кваліфікації вчиненого⁸. У той же час в інших працях вчений звертається до проблем кримінально-правової охорони економічних основ соціалістичних держав⁹. В подальшому ці наукові доробки увійшли до основи докторської дисертації П. С. Матишевського, захищеної у 1970 р.¹⁰. У 1954 р. вчений затверджується у вченому званні доцента¹¹.

Наукові інтереси В. І. Василенка у другій половині 50-х років зосереджувались на проблемах кримінальної відповідальності за порушення трудової дисципліни на автомобільному транспорті. Саме з цієї тематики ним була опублікована низка наукових статей та підготовлена кандидатська дисертація (її захист відбувся у вченій раді Київського університету 22 червня 1959 р.)¹². У тому ж році Василь Іванович присвячує цим проблемам монографію¹³, а в 1964 р. — навчальний посібник (його відповідальним редактором став колишній доцент кафедри кримінального права Київського університету Й. А. Гельфанд)¹⁴.

У цих дослідженнях вчений обґрунтовував специфічне значення трудової дисципліни на транспорті, як об'єкта кримінально-правової охорони, а також визначав поняття злочинного порушення трудової дисципліни на автомобільному транспорті¹⁵. Це дозволило Василенку ще у 1957 р. обґрунтувати доцільність визнання злочинних порушень трудової дисципліни на транспорті до так званих «господарських злочинів» (насамперед з огляду на визнання тран-

⁶ Там само. — С. 8, 10—11.

⁷ Там само. — С. 12—16.

⁸ Матишевский П. С. К вопросу об определении понятия хищения социалистического Имущества // X научная сессия Киевского государственного университета. Тезисы докладов. Секция права. — К., 1953. — С. 24; Тихенко С., Матишевський П. Відповідальність за злочини проти соціалістичної власності // Радянське право. — 1961. — № 4. — С. 52.

⁹ Матишевский П. С. Роль советского уголовного законодательства в охране экономической основы Союза ССР (В первой главной фазе развития социалистического государства) // Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Наукові записки. — Т. XIV, вип. VII. Юридичний збірник. — 1955. — № 8. — С. 97—115; Матишевський П. С. Обзор статей болгарского юридического журнала «Социалистическое право», посвященных вопросам уголовного права, уголовного процесса, криминалистики и судебной медицины в 1954 году // Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Наукові записки. — Т. XIV, вип. VII. Юридичний збірник. — 1955. — № 8. — С. 131—135.

¹⁰ Матишевский П. С. Ответственность за посягательства на социалистическую собственность по советскому уголовному праву: Автореф. дисс. ... докт. юрид. наук. — К., 1970. — 32 с.

¹¹ Рішення ВАК СРСР від 18 грудня 1954 р.

¹² Василенко В. И. Ответственность за нарушение трудовой дисциплины на автомобильном транспорте по советскому уголовному праву: Автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. — К., 1959. — 19 с.

¹³ Василенко В. И. Ответственность за нарушение трудовой дисциплины на автомобильном транспорте по советскому уголовному праву. — К.: Изд-во Киевского ун-та, 1959. — 128 с.

¹⁴ Василенко В. И. Ответственность за нарушение правил безопасности движения автотранспорта: Учебное пособие/Отв. ред. И. А. Гельфанд. — К.: Мин-во охраны общ-го порядка Украинской ССР, 1964. — 48 с.

¹⁵ Див.: Василенко В. И. Основні питання кваліфікації злочинних порушень трудової дисципліни на автомобільному транспорті // Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Наукові записки. — Т. XVI, вип. XIII. Юридичний збірник. — 1957. — № 10. — С. 135—148; Василенко В. И. Вопросы соучастия в преступных нарушениях трудовой дисциплины на автомобильном транспорте // Вісник Київського університету. — 1958. — № 1. — Серія економіки та права. — Вип. I. — С. 124—131; Василенко В. И. До питання про поняття злочинного порушення трудової дисципліни на автомобільному транспорті // Вісник Київського університету. — 1959. — № 2. — Серія економіки та права. — Вип. I. — С. 100—103.

спорту однією з найважливіших галузей системи господарювання)¹⁶.

Наукові підходи В. І. Василенка, опубліковані у зазначених працях, в цілому були позитивно сприйняті завідуючим кафедрою С. І. Тихенком і визнавалися «досить серйозним дослідженням на актуальну тему»¹⁷. Щоправда, серед своїх зауважень Сергій Іванович висловлював побажання побачити більш прискіпливий аналіз В. І. Василенком проблем розмежування вказаних злочинів та адміністративних проступків¹⁸.

Як бачимо, наукові інтереси П. С. Матишевського і В. І. Василенка у 50-х роках стосувались проблем кримінальної відповідальності за окремі групи злочинних посягань. Обидва вчені намагались дотримуватись тих підходів, що панували на кафедрі кримінального права і пов'язувались з визначенням змісту ознак складів відповідних злочинів, а також їх врахування при кваліфікації вчиненого. Зроблені молодими вченими у цей період висновки враховувались у подальшій їх науковій діяльності у 60-ті й 70-ті роки і фактично стали основою, на якій зростали їх наступники. Однак, аналіз цих праць, враховуючи визначені «часові рамки» дослідження (1834—1960), значною мірою виходить за його межі. Свідомо відмовившись від аналізу тих праць Матишевського і Василенка, які публікувались після 1960 р. і стосувались проблем радянської науки кримінального права в період чинності КК УРСР 1960 р., мною враховувались лише особливості початку їх шляху на ниві цієї науки. До 1960 р. вони, на відміну від С. І. Тихенка і Я. М. Браїніна, робили лише перші самостійні кроки в науці кримінального права, а їх становлення як справжніх вчених відбулось в більш пізній період розвитку цієї науки в Київському університеті. Тому описання життя і наукової діяльності цих викладачів кримінального права у повоєнні роки мною «звужувалось» до характеристики їх наукових доробків та

основних подій у житті, які мали місце до 1960 р.

Після захисту своїх кандидатських дисертацій Матишевський і Василенко продовжували працювати на кафедрі, викладаючи студентам кримінально-правові дисципліни. Життя людей, долі яких знівечила війна, і які відчували справжню його цінність, поступово налагоджувалось. У 60-ті роки вони обидва досягли серйозних успіхів у науці, посідали на факультеті керівні посади. П. С. Матишевський, захистивши докторську дисертацію, затверджується у вченому званні професора¹⁹, обирається завідуючим кафедрою кримінального права та криміналістики у 1971 р., а також понад дев'ять років обіймає посаду декана факультету (1974—1983). В. І. Василенко, після затвердження у 1968 р. у вченому званні доцента²⁰, працював заступником декана факультету (1972—1974), обіймав посаду голови товариського суду університету (1967—1976).

Працюючи на адміністративних посадах, колишні фронтовики зберегли відданість навчальному процесу. Так, П. С. Матишевський проводив зі студентами-юристами денної, вечірньої та заочної форм навчання заняття з особливої частини радянського кримінального права, а також викладав студентам-іноземцям міжнародного відділення університету впродовж кількох років курс «Радянське кримінальне право та кримінальне право країн народної демократії». Павло Семенович був прибічником впровадження у навчальний процес спеціалізованих курсів, що не лише підвищували рівень знань студентів, але й позитивно впливали на якість університетської освіти в цілому. Наприклад, саме ним був впроваджений у навчальний процес факультету спецкурс «Кримінально-правова охорона соціалістичної та особистої власності», який він викладав багато років.

Під час педагогічної діяльності П. С. Матишевський серйозну увагу

¹⁶ Василенко В. І. Основні питання кваліфікації злочинних порушень трудової дисципліни на автомобільному транспорті. — С. 136—139.

¹⁷ Тихенко С. І. Про друкування наукову продукцію з радянського кримінального права кафедри кримінального права і криміналістики КДУ. — С. 20—24.

¹⁸ Там само. — С. 23—24.

¹⁹ Рішення ВАК МВО СРСР від 10 листопада 1971 р.

²⁰ Рішення ВАК СРСР від 20 грудня 1968 р.

приділяв наочності навчального процесу. Його зусиллями одна із аудиторій університету була спеціально обладнана стендами з таблицями і схемами.

В. І. Василенко на денному і заочному відділеннях факультету викладав студентам загальну і особливу частину радянського кримінального права, проводив семінарські й практичні заняття з цих дисциплін. У 1976 р. за ініціативою Василя Івановича на факультеті почалось викладання спецкурсу «Теоретичні основи кваліфікації злочинів», розрахованого на 26 лекційних годин²¹.

Активну участь В. І. Василенко брав в укладанні разом з іншими викладачами кафедри програм з радянського кримінального права, як навчально-методичних посібників²². За участю Василя Івановича були також підготовлені завдання до семінарських і практичних занять з цієї дисципліни²³.

Науково-педагогічна діяльність П. С. Матишевського і В. І. Василенка була нерозривно пов'язана з правозастосовчою практикою. Павло Семенович незмінно виїжджає у різні регіони республіки з лекціями для працівників суду і правоохоронних органів, а у 1961 р.

обирається народним засідателем Київського обласного суду, беручи участь у розгляді кримінальних справ. У 1964 р. доцент Матишевський увійшов до складу Науково-консультативної ради Верховного Суду УРСР та Методичної ради Прокуратури республіки. На цьому поприщі він готував наукові висновки з кримінальних справ та зауваження на проекти постанов Пленуму Верховного Суду СРСР й союзних республік з кримінальних справ, брав активну участь у підготовці актів прокурорського реагування. В. І. Василенко на початку 60-х років проходив стажування у Київському обласному суді та прокуратурі Подільського району Києва.

Обидва вони могли зробити ще багато корисного для розвитку кримінального права на юридичному факультеті. Однак передчасна смерть В. І. Василенка 4 липня 1981 р. завадила цьому.

Життя П. С. Матишевського обірвалося в інший час, коли вже не було української радянської республіки, а наукова громадськість жваво обговорювала проблеми реформування кримінального законодавства незалежної держави. Він помер у Києві 11 листопада 2001 р.

²¹ Теоретичні основи кваліфікації злочинів. Програма спеціалізованого курсу/Уклад.: Василенко В. І. — К.: Вид-во КДУ, 1976. — 6 с.

²² Програма з радянського кримінального права. Навч.-метод. посібник/Уклад.: Василенко В. І., Тарарухін С. А., Яценко С. С. — К.: Вид-во КДУ, 1973. — 54 с.; Програма по уголовному праву для студентов отделения международного права. Учеб.-метод. пособие/Сост.: Брайнин Я. М., Василенко В. И., Матишевский П. С., Яценко С. С. — К.: Изд-во КГУ, 1973. — 20 с.

²³ Радянське кримінальне право (завдання до семінарських і практичних занять). Навч.-метод. посібник/Уклад.: В. І. Василенко, П. С. Матишевський, С. А. Тарарухін, С. С. Яценко. — К.: Вид-во «Вища школа», 1975. — 53 с.